

ČISTÝ PRIEMYSEL, ČISTÁ ENERGIA I ÚSPORA ENERGIE

SMERNICE PRE ZAMESTNANCOV

Úvod

Tieto smernice boli vypracované v rámci projektu „GREENET Urýchlenie zelenej transformácie spravodlivým a sociálne zodpovedným spôsobom – príklady zo sektoru priemyslu, energetiky a dopravy“, spolufinancovaného Európskou úniou, s cieľom uľahčiť zelenú transformáciu smerom k ekonomike s nulovými emisiami uhlíka. Ich cieľom je pomôcť zamestnancom pri plánovaní a realizácii aktivít na zníženie vplyvu ich podnikov na klímu a životné prostredie a prispieť k cieľom stanoveným v rámci Európskej zelenej dohody.

Smernice zahŕňajú aktivity, ktoré môžu zamestnanci a ich organizácie vykonávať na zníženie uhlíkovej a ekologickej stopy svojich pracovísk. Obsahujú aj vysvetlenie krokov, ktoré môžu podniknúť zástupcovia zamestnancov, čo predstavuje príklad proaktívneho prístupu k ekologizácii činnosti podnikov, v ktorých pracujú, a k šíreniu udržateľných praktík.

Prečo je potrebné konať

Klimatické zmeny majú negatívny vplyv na hospodárstva a spoločnosti. **Predstavujú riziko pre podniky a zamestnancov**, keďže extrémne poveternostné podmienky ovplyvňujú podnikanie (a môžu zvýšiť náklady na podnikanie), ako aj pracovné podmienky (fyzické riziká). Zároveň **opatrenia na zmiernenie a prispôsobenie sa klimatickým zmenám**, ktoré sa uplatňujú na riešenie rizík vyplývajúcich z klimatických zmien, **ovplyvňujú pracovné miesta a dopyt po zručnostiach**, keďže zahŕňajú technologickú a obchodnú zmenu v zameraní, podporovanú relevantnými politikami a predpismi, ako sú tie stanovené v rámci Európskej zelenej dohody. Z tohto dôvodu by sa klimatické zmeny nevyhnutne mali stať témou diskusií a aktivít odborov. Rovnako by zamestnanci prostredníctvom svojich organizácií mali jasne vyjadriť a odôvodniť svoj názor týkajúci sa úsilia potrebného na zmiernenie klimatických zmien a zvýšenie odolnosti voči nim.

Je kľúčové, aby zamestnanci v tomto ohľade prijali **proaktívny prístup**, ktorý zahŕňa aktivity zamerané na budúce výzvy, pretože týmto spôsobom sa zabezpečí dostatok času na vývoj, testovanie a prispôsobenie riešení, ako aj na prispôsobenie sa zamestnancov – čo môže priniesť oveľa lepšie výsledky pre zamestnancov, než len reagovanie na kroky zamestnávateľa alebo problémy, keď sa vyskytnú. Proaktívne opatrenia posilňujú zamestnancov, aby sa stali aktívnymi účastníkmi zelenej transformácie a podporujú spoločný prístup k udržateľnosti.

Podniknutím krokov na zníženie uhlíkovej a ekologickej stopy ich pracoviska zamestnanci robia svoje pracovisko udržateľnejším a odolnejším, čo môže dokonca **zlepšiť bezpečnosť práce**. Krátkodobo môžu takéto aktivity pomôcť podniku zlepšiť **ekonomický výkon** (vďaka efektívnejšiemu využívaniu energie a materiálov, čo vedie k zníženiu nákladov, zníženej závislosti od neobnoviteľných materiálov a neistoty v dodávkach; zníženému finančnému zaťaženiu vďaka nižším emisiám, zníženému riziku žalôb alebo záväzkov súvisiacich so škodami na životnom prostredí; lepšej pozícii na získanie finančných prostriedkov určených na investície a získanie tendrov v rámci postupov zeleného verejného obstarávania). Zameranie sa na udržateľné praktiky tiež podporuje inovácie, čo pomáha v budovaní **konkurencieschopnej výhody** pre podnik.

A Aktívna účasť na školeniach a rozvojových iniciatívach poskytuje zamestnancom príležitosť na stabilnejšiu a dlhodobejšiu kariéru. Napokon, no rovnako významne, odbory zohrávajú kľúčovú úlohu na národnej (odvetvovej) a regionálnej úrovni pri presadzovaní **politík a zákonov, ktoré podporujú spravodlivú transformáciu**.

Čo môžu zamestnanci urobiť

Zamestnanci a organizácie zamestnancov môžu výrazne prispieť k zníženiu uhlíkovej a ekologickej stopy svojich podnikov tým, že sa budú zasadzovať za udržateľné/zelené iniciatívy (ako je uvedené nižšie), t. j. aktívne sa do nich zapoja a iniciujú ich.

1. Zvyšovanie povedomia a boj za zavedenie udržateľných praktík

- Vzdelávajte kolegov o význame udržateľnosti a o tom, ako ich úlohy ovplyvňujú ekologickú stopu podniku.
- Podporujte vedenie, aby uprednostnilo iniciatívy na dosiahnutie udržateľnosti a prijalo zelené politiky (ako sú programy znižovania odpadu, ciele energetickej efektívnosti alebo investície do obnoviteľných zdrojov energie) a ekologicky prijateľné praktiky.

2. Zapojenie do udržateľných postupov

- Efektívne využívajte zdroje (napr. znížte spotrebu energie, obmedzte odpad) v každodenných podnikových činnostiach.
- Uplatňujte udržateľné jazdné praktiky, napríklad výber ekologických možností prepravy, aby ste minimalizovali spotrebu paliva (najmä v sektore dopravy).
- Zúčastňujte sa na programoch recyklácie a podporujte zníženia materiálov na jedno použitie, najmä v skladovaní a balení.
- Aktívne sa zapájajte do iniciatív na recykláciu materiálov na pracovisku, ako sú kov, plast a papier.
- Aplikujte praktiky, ktoré minimalizujú odpad a podporujú efektívne využívanie surovín v výrobných procesoch.
- Podporujte energeticky úsporné správanie, napríklad vypínanie zariadení, keď nie sú v prevádzke, a optimalizáciu nastavení strojov na minimalizáciu spotreby energie.

3. Podpora vzdelávania a rozvoja

- Aktívne sa zasadzujte a zapájajte sa do vzdelávacích programov zameraných na udržateľnosť (napr. riadenie elektrických vozidiel alebo využívaní nových digitálnych nástrojov na optimalizáciu logistických procesov v dopravnom sektore).
- Zúčastnite sa školení zameraných na energeticky efektívne zariadenia, systémy obnoviteľnej energie alebo udržateľné výrobné metódy (napr. v oblasti výroby).
- Podel'te sa o svoje znalosti a osvedčené postupy s kolegami, vrátane menej skúsených pracovníkov, s cieľom rozvíjať spoločné zručnosti v oblasti zelených technológií a procesov.

4. Spolupráca s vedením na plánoch zelenej transformácie

- Aktívne sa zúčastňujte na diskusiách s manažmentom, aby ste spoločne vytvorili stratégie pre zelenú transformáciu.
- Navrhujte nápady, ako znížiť uhlíkovú stopu podniku, ako je napríklad prijatie čistejších technológií alebo optimalizácia logistiky.
- Prispievajte poskytovaním praktických postrehov: Zdieľajte skúsenosti z prevádzkových zmien, ako sú optimalizácia trás alebo modernizácia technológií, vychádzajúc zo skúseností pracovníkov v prvej línii.
- Podieľajte sa na plánovaní: pracujte vo výboroch alebo pracovných skupinách zameraných na environmentálnu udržateľnosť, kde pracovníci vyjadrujú svoje názory.

5. Implementácia projektov udržateľnosti na pracovisku/podpora kultúry udržateľnosti

- Organizujte kampane na zníženie spotreby energie, napríklad propagujte používanie prirodzeného svetla alebo optimalizujte výrobné plány.
- Motivujte kolegov, aby prijali environmentálne postupy a boli hrdí na to, že prispievajú k aktivitám v oblasti udržateľnosti.
- Podnecujte spoločné používanie áut, jazdu na bicykli do práce alebo využívanie verejnej dopravy s cieľom znížiť uhlíkovú stopu na ceste do práce a späť.
- Riadte iniciatívy pre opätovné využitie alebo transformáciu vedľajších produktov.
- Identifikujte a vhodne označte individuálny alebo tímový príspevok k znižovaniu ekologickej stopy podniku.

6. Zapojenie sa do kolektívneho vyjednávania pre trvalú udržateľnosť

- Spolupracujte so zamestnávateľmi na zahrnutí environmentálnych cieľov a postupov do kolektívnych zmlúv.
- Zahrňte environmentálne záväzky do kolektívnych zmlúv, ako sú investície do udržateľných technológií alebo školiacich programov.
- Vyjednávajte o ekologických investíciách: Presadzujte, aby sa od zamestnávateľov vyžadovalo investovanie do ekologických technológií, školenie pracovníkov a efektívnosť zdrojov.
- Presadzujte opatrenia, ktoré zabezpečia istotu zamestnania počas prechodu na zelené technológie, ako sú napríklad rekvalifikačné programy.

Odborové organizácie môžu rokovať o nasledujúcich témach ¹:

- Zamestnávateľ si uvedomuje, že je potrebné reagovať na výzvy, ktoré predstavuje zmena klímy.
- Zamestnávateľ uznáva environmentálne otázky ako súčasť agendy rokovaní s odbormi.
- Dohodnutý spoločný prístup k plánovaniu spravodlivej transformácie (dohodnuté princípy a opatrenia spravodlivej transformácie, ako sú záruky pracovných miest a miezd, poskytovanie rekvalifikácie a preškolenia atď.).
- Riadenie uhlíkových a ekologických stôp po konzultácii s odborovými zväzmi.
- Ustanovenia týkajúce sa: udržateľného cestovania, manažmentu zdrojov, etického obstarávania, investícií a bankovníctva, potravín a využívania pôdy, ochrany vody, znečistenia ovzdušia, zapojenia komunity.

¹ Vypracované na základe publikácie Kongresu odborov Walesu (2024) - Wales TUC (2024) Greener workplace for a just transition. A Wales TUC toolkit for trade unionists
https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/2021-02/Greener%20Workplaces%20-%20English%20Version_0.pdf

7. Monitorovanie a podávanie správ o nedostatkoch udržateľnosti/problémoch životného prostredia

- Zdôraznite oblasti neefektívnosti, ako je zastarané vybavenie alebo energeticky náročné postupy a navrhňte alternatívy.
- Monitorujte a hláste nehospodárne alebo ekologicky škodlivé postupy riadenia s cieľom ich zlepšenia.
- Monitorujte a nahlasujte činnosti, ktoré majú negatívny vplyv na životné prostredie, ako napríklad nesprávna likvidácia odpadu alebo nadmerná spotreba energie.
- Pomôžte zabezpečiť súlad s environmentálnymi predpismi a internými politikami udržateľnosti.

8. Spolupráca s externými partnermi

- Spolupracujte s komunitnými skupinami: spolupracujte s miestnymi environmentálnymi organizáciami na podporu širších iniciatív v oblasti udržateľnosti.
- Spojte sa s akademickými inštitúciami alebo mimovládnyimi organizáciami, aby ste poskytli prístup k školiacim zdrojom a nástrojom udržateľnosti, aby ste poskytli odborné názory a zdroje pre projekty udržateľnosti.
- Spolupracujte s inými podnikmi alebo odbormi, vymieňajte si nápady a obnovte úspešné ekologické iniciatívy

9. Presadzovanie verejných politík / harmonizácia politík

- Lobujte za politiky a legislatívu, ktoré podporujú vaše úsilie. Spolupracujte s odbormi a priemyselnými skupinami, aby ste vyvinuli tlak na prijatie politík, ktoré poskytujú stimuly pre zelenú výrobu a ochranu pracovníkov.
- Podporujte verejné financovanie ako spôsob podpory zelených technológií a programov pre školenie pracovníkov.
- Podporujte politiky, ktoré zabezpečujú ochranu pracovníkov pri prechode na ekologickejšie postupy, ako sú programy rekvalifikácie alebo opatrenia na zlepšenie bezpečnosti pri práci.

Plánovanie a implementácia aktivít na úrovni podniku

Aj keď aktivity, ktoré odbory iniciovali na zníženie vplyvu ich pracovných miest na klímu a životné prostredie, môžu byť zamerané na rôzne oblasti ako energetické zdroje, energetická efektívnosť, správa zdrojov alebo pracovné cesty, všetky majú spoločné to, že zahŕňajú vykonanie podobných opatrení, ako sú uvedené nižšie.²

Krok 1: Preskúmajte

- Zistite, **kto v podniku je zodpovedný** za oblasť, na ktorú sa chcete zamerať, napríklad na otázky životného prostredia, riadenie zdrojov a odpadu, nákup a pod.
- Získajte informácie o **politikách a postupoch podniku**, ako aj o **konkrétnych praktikách** a ich **dopadoch** (napríklad spotrebovaná energia a zdroje, vyprodukované emisie, využívaná obnoviteľná energia, opätovne použité materiály, recyklovaný odpad a pod.).

Pre zberanie údajov o aktuálnych praktikách vykonajte **prieskum** alebo **audit**. Napríklad:

- Ak sa zameriavate na udržateľnú dopravu, uskutočnite prieskum medzi členmi vašej odborovej organizácie, aby ste zistili, akými spôsobmi cestujú do práce a čo by ich motivovalo k používaniu alternatívnych dopravných prostriedkov.
- Ak sa zameriavate na zníženie odpadu, vykonajte audit množstva a rôznych metód recyklácie odpadu, pričom zohľadnite hierarchiu nakladania s odpadom:
 - Preskúmanie nákupov a obstarávania
 - Prehľad vlastných produktov a podnikových procesov

Korporátne správy o udržateľnosti. Všetky veľké spoločnosti v EÚ a malé a stredné podniky, ktoré sú verejne obchodované, musia zverejniť informácie o rizikách a príležitostiach, ktoré vyplývajú zo sociálnych a environmentálnych otázok, ako aj o vplyve svojich činností na ľudí a životné prostredie, v súlade so Smernicou EP a Rady EÚ pokiaľ ide o vykazovanie informácií o udržateľnosti podnikov, ktorá vstúpila do platnosti 5. januára 2023. Týmto spôsobom majú investori a ďalší zainteresovaní účastníci prístup k informáciám, ktoré sú nevyhnutné na posúdenie finančných rizík a príležitostí spojených so zmenami klímy a inými otázkami udržateľnosti.

- Zistite možné úspory (čo bude dôležité počas rokovaní)
- Ak je to potrebné, získajte relevantné **kontextuálne informácie**. Napríklad, ak sa zameriavate na udržateľnú dopravu, mali by ste mať prehľad o dostupných možnostiach verejnej dopravy ako alternatíve k cestovaniu autom.

Krok 2: Spojte sa a motivujte

- Diskutujte o zisteniach svojho výskumu s členmi vašej odborovej organizácie.
 - Diskutujte o možných opatreniach, ktoré je možné zaviesť (napr. na zníženie odpadu)
 - Zistite, aké zmeny členovia podporia.

² Vypracované na základe Wales TUC (2024)

- Diskutujte s ďalšími odborníkmi a členmi.

Pri plánovaní a diskusii o opatreniach na riešenie identifikovaných výziev a príležitostí nezabudnite uplatniť správne hierarchie udržateľnosti.

Krok 3: Plánujte

- Vypracujte akčný plán na základe výsledkov fázy výskumu a konzultácií.
- Zamerajte sa na aktivity, ktoré budú mať najväčší dopad.
- Naplánujte kampaň na získanie podpory pre zmeny.

Krok 4: Vyjednávajte

Rokovania by mali viesť k dosiahnutiu dohody o pláne, ktorý prinesie výhody nielen pre zamestnancov, ale aj pre zamestnávateľa a životné prostredie.

- Uistite sa, že máte jasný základ pre rokovania s vedením o:
 - o ekologických cieľoch (napr. zníženie odpadu)
 - výhodách pre zamestnávateľa, ako sú úspora nákladov a zlepšenie reputácie
 - o výhodách pre zamestnancov
- Zabezpečte, aby zamestnanci mali podiel na výhodách, ktoré vyplývajú z navrhovaných aktivít. Úspory (získané znížením emisií, odpadu, efektívnejším manažmentom energie a zdrojov atď.) by mali byť reinvestované do ľudí, ich zručností, zachovania pracovných miest a ďalšieho zlepšovania udržateľnosti podniku (napr. kontinuálna efektívnosť).

Krok 5: Konsolidujte

- Informujte o dosiahnutí úspechu. Uistite sa, že členovia vašej odborovej organizácie sú oboznámení s dohodnutými zlepšeniami a úlohou vášho odborového zväzu.
- Zabezpečte, aby zamestnávateľ uskutočnil príslušné školenia a zvýšil povedomie (napr. o nakladaní s odpadom, nákupných politikách atď.).
- Sledujte implementáciu a pokrok v realizácii dohodnutých opatrení.

Nová funkcia v podniku: zástupca zamestnancov pre otázky životného prostredia.

V podnikoch zvyčajne existujú zástupcovia zamestnancov pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a spoločná komisia, ktorá sa zaoberá bezpečnosťou a zdravím pri práci. Tento model možno využiť aj na zabezpečenie zastúpenia zamestnancov v otázkach životného prostredia: zástupcovia zamestnancov v oblasti životného prostredia a spoločná komisia, ktorá slúži ako fórum na dohodu s vedením o spoločnom prístupe k dekarbonizácii a udržateľnosti na pracovisku. Dve funkcie zástupcu zamestnancov, jedna, ktorá sa zaoberá otázkami bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, a druhá, ktorá sa zaoberá otázkami životného prostredia, môže vykonávať rovnaká osoba alebo môžu byť oddelené.

V Spojenom kráľovstve odbory požiadali o legislatívne zriadenie funkcie zástupcov pre životné prostredie, avšak aj bez tejto úpravy sa na niektorých pracoviskách odbory dokázali dohodnúť so zamestnávateľmi na existencii a uznaní tejto funkcie, pričom sa témy ochrany životného prostredia zaradili do agendy konzultácií.

Úloha zástupcu pre životné prostredie môže zahŕňať³:

- Zvýšenie povedomia a propagácia ekologických praktík medzi členmi.
- Spolupráca s odborovými organizáciami na otázkach životného prostredia a udržateľnosti, ktoré je potrebné prerokovať s vedením.
- Realizácia environmentálnej revízie na pracovisku.
- Monitorovanie činností a pokroku zamestnávateľov v oblasti zelených politík a cieľov.
- Účasť na tvorbe najlepších praktík na pracovisku v znižovaní dopadu na klímu a životné prostredie (politiky a riadiace systémy, tvorba dohôd na pracovisku).
- Sieťovanie s ďalšími zástupcami zamestnancov v oblasti otázok životného prostredia.

Príloha. Hierarchie trvalo udržateľného rozvoja a analýza životného

Stanovením priorít aktivít podľa nižšie uvedených hierarchií môžete maximalizovať vplyv svojich činností.

Energetická hierarchia

1. **Úspora energie.** Zbavte sa zbytočného plytvania energiou: zmeňte návyky, vypnite zariadenia, ktoré nie sú v prevádzke, znížte teplotu kúrenia a optimalizujte využívanie priestorov.
2. **Energetická efektívnosť:** Zlepšite využívanie energie: implementujte technológie na zníženie spotreby a elimináciu energetických strát: používajte energeticky úsporné zariadenia, programovateľné termostaty, inteligentné systémy riadenia; zabezpečte lepšiu izoláciu budov a potrubí. Navrhujte produkty s vyššou energetickou účinnosťou.
3. Využívanie **obnoviteľných energetických zdrojov.**

³ Vypracované na základe Wales TUC (2024)

4. Používanie energie s nízkymi emisiami: neudržateľné zdroje využívajúce technológie s nízkym obsahom uhlíka (výroba elektriny s nízkymi emisiami uhlíka, zachytávanie uhlíka).
5. Najmenej udržateľné: Používanie konvenčných zdrojov.

Hierarchia nakladania s odpadmi

1. **Prevencia** (minimalizácia). Znížiť používanie obalov, eliminovať jednorazové produkty, navrhovať trvácne produkty a produkty, ktoré je možné znovu použiť, opraviť a recyklovať.
2. **Opätovné použitie/opravovanie/obnovovanie/opätovná výroba**
3. **Recyklovanie/kompostovanie**
4. **Iné druhy obnovy produktov** (vrátane energetickej obnovy)
5. Najmenej udržateľné: Odstránenie odpadu

Hierarchia cestovania do práce

1. **Zníženie spotreby** (napr. online stretnutie, práca na diaľku)
2. **Chôdza**
3. **Cyklistika**
4. **Verejná doprava**
5. **Zdieľanie áut, spoločná jazda jedným automobilom, elektrické vozidlá⁴**
6. Najmenej udržateľné: automobily so spaľovacím motorom.

Analýza životného cyklu produktu

Zohľadňuje všetky fázy životného cyklu produktu na hodnotenie vyprodukovaných emisií, odpadu a iných vplyvov na životné prostredie, ako aj spotrebu energie, materiálov a ďalších zdrojov.

1. Získavanie a preprava zdrojov
2. Výrobné procesy
3. Balenie a preprava
4. Použitie
5. Konečná fáza životného cyklu

⁴ Skutočná udržateľnosť elektrických vozidiel závisí od podielu fosílnych palív v energetickom mixe. Existujú aj obavy týkajúce sa likvidácie elektrických batérií. V roku 2023 bola prijaté nové Nariadenie o batériách, ktoré stanovuje ciele na dosiahnutie efektívnosti recyklácie, obnovy materiálov a recyklovaného obsahu, pričom tieto ciele sa budú postupne zavádzať od roku 2025 a ďalej.

- This copy is free -

Financované Európskou úniou. Názory a postoje vyjadrené v tomto texte sú výlučne názormi autorov a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia a financujúci orgán za ne nezodpovedajú.

Co-funded by
the European Union